

se odločno potegovala za koristi avstrijskega prebivalstva, a Madjarom, ki so skrajno razvajeni, seveda ni to všeč, kajti navajeni so bili, da so dosedanje avstrijske vlade v prvi vrsti se ozirale najprej na ogrske koristi, ter so avstrijske koristi vedno podrejale ogrskim. Dr. Körberjev odločilni govor, kakoršnega nismo bili dozdej vajeni čuti s tega mesta, pa ni vzbudil začudenja samo pri Ogrih, marveč tudi pri nas in morebiti se ne motijo oni, ki mislijo, da je dr. Körber že sit vladanja in da je nalašč tako odločno govoril za koristi tostranske polovice države, da dá povod Madjarom, da ga napadajo ter da ga rešijo te težke butare, kar Madjari nalože dosežejo, ker imajo žal tudi na naše notranje politične zadeve več upliva nego bi ga smeli imeti. Iz tega bi torej sledilo, da je dr. Körber hotel na jako časten način dati slovo svoji karijeri kot ministrski predsednik, kajti znal je, da se je avstrijskemu državniku le potreba postaviti na stališče pravičnosti nasproti Madjarom, pa mu je že omogočen časten odhod s političnega pozorišča.

**Francija.** — Francoski parlament se je zopet sešel in našel lepo presenečenje, 1. da znaša deficit 91 milijonov fr., kar je gotovo jako neprijetno, in 2. da se pripravljajo rudarji na generalni štrajk, kar je še veliko neprijetnejše.

**Vojna v južni Afriki.** — Vest, da je Botha ušel svojim preganjalcem, se potrjuje in Angleži imajo jeden dolg nos več od tega časa. Dejstvo, da imajo tako smolo, je tako razkačilo mesarja Omdurmanskega, lord Kitchenerja, da je res začel brezobzirno izvrševati svojo grožnjo v omenjeni proklamaciji. Tako je dal usmrtiti dva burska poveljnika zaporedoma in sicer poveljnika Lotterja in Schömanna; tretji ujetnik poveljnik Scheepers pa se nahaja v Matjesfonteinu bolan. Njega so Angleži zamogli le radi tega ujeti, ker ga njegovi niso smeli hitro peljati. Ko pa bi Scheepers ozdravel, ga gotovo tudi zadene Kitchenerjevo maščevanje. A Buri tudi ne bodo več prizanašali angležkim poveljnikom, ko jih dobe v pest, — gorje pa Kitchenerju samemu, ako ga dobe v pest, kar še ni izključeno. — V zadnjih tednih je padlo na bojišču mnogo dežja, vsled česar so Angležem zopet zvezane roke in noge, kajti podnebja vajeni Buri so jih na več krajih razkropili in jih natepli. Tako se zdaj poroča o Bothi samem, da je na meji Natala, kamor se je bil podal predaleč v angležki tabor, Angleže najprej grdo naklestil, potem pa jim obrnil hrbet.

## Obrtnija.

### Železarski kartel.

Zadnja leta so podjetniki v raznih deželah kar trepetali radosti in hvaležnosti, da so bistre glave izumile karte. Mislilo se je, da se je s karteli zagotovilo podjetništvu vladanje nad produkcijo, na drugi strani pa so socijalistični pisatelji, celo taki kakor Edvard Bernstein, računali, da bodo karteli zadostovali, da se naredi konec kapitalistični produkciji. Ne jedno, ne drugo se ni izpolnilo, pač pa se je začelo izkazovati, da so karteli nenaravna zveza, ker združujejo podjetja, ki ne producirajo jednako mnogo, in da se v časih ko vlada na gospodarskem trgu depresija, ne morejo vzdrževati. To je posebno drastično pokazal nemški cement kartel. Ta je bil ustanovljen, da se utesni čez potrebo sezajoča produkcija. Nastalo je bilo namreč vsled nemške predloge o kanalih vse polno novih tovarn in se je razvila taka konkurenca, da naposled nobeno podjetje ni več delalo z dobičkom. Iz

tega se je rodil kartel. A nastala so hitro nasprotja. Mala podjetja so tožila, da jih velika izkoriščajo, velika podjetja pa so očitala malim, da so samo neke vrste paraziti. Konec je, da je kartel razpadel. Takisto kakor s cementnim kartelom, se je zgodilo že tudi z nekaterimi drugimi karteli v Nemčiji.

Razpadanje kartelov v Nemčiji je naravno in je posledica bistva kartelov in vsled tega tudi znanstveno pomembno. Kruto pa bi se motil, kdor bi mislil, da ima tudi razpad avstro-ogrškega železarskega kartela tiste vzroke, kakor razpad raznih kartelov v Nemčiji.

Lansko leto so „Novice“ priobčile daljši članek o avstro-ogrskem železarskem kartelu. V tistem članku je bilo dokazano, kako kolosalen je dobiček, ki ga imajo producentje vsled tega kartela. Prodajali so železo celo veliko dražje, nego se je prodajalo takrat na Angleškem in v Nemčiji, dasi so v Nemčiji in na Angleškem produkcijski stroški znatno večji kakor pri nas. Železarski kartel je konsumente neusmiljeno drl.

Te dni pa so matadorji avstro-ogrškega železarskega kartela sklenili odpovedati ta kartel. S 1. januarjem ne bo produkcija železa nič več kartelirana in borzi služeči listi točijo radi tega bridke solze, prav kakor bi bilo gospodarsko blagostanje cele države odvisno samo od tega, da delajo kartelirani podjetniki velike dobičke. Borzi služeči listi vzdihujejo po kartelu samo zategadelj, ker čutijo, da se bo borzijancem zopet enkrat puščalo.

Zakaj se je odpovedal železarski kartel? Interesentje pravijo, da vsled tega, ker z Rima-Murany družbo, največjo ogrsko železarsko družbo ni več izhajati. Res je nastal zoper to družbo velik boj, a ta je samo na škodo tej ogrski družbi. Ogrsko železo je namreč slabše, kakor naše, a če dobi Madjar najboljše štajersko ali češko železo za tisto ceno, kakor slabo domače železo, je več kakor gotovo, da ga mine ves patrijotizem.

Pravi vzrok, da se je odpovedal železarski kartel, je spekulacija. Vsled kartela so veliki spekulantje na čelu jim Karol pl. Wittgenstein delnice svojih podjetij po uprav kolosalnih cenah prodali in imeli pri tem tudi kolosalen dobiček. To je bilo mogoče, ker so bile cene železu silno visoke.

Zdaj pa se je položaj na svetovnem trgu znatno spremenil. Visoke cene se ne dajo vzdržati in podjetniki jih tudi ne žele vzdržati, ker hočejo tem potom prisiliti vlado, da zagotovi za uvoz inozemskega železa kar mogoče visoke carine, in ker vedo, da na drug način napravijo zopet kolosalen dobiček na borzi.

Posledica razpada železarskega kartela bo ta, da se začne mej posameznimi podjetji boj. Cene železu bodo padle in to bo razna manjša podjetja spravilo v največjo stisko, nekatera celo zadušilo. V ta namen se je pet največjih podjetij že združilo in naravno je, da bodo v konkurenci marsikakega tekmeča ubili.

Ta čas bo hud. Kurzi delnic bodo znatno padli. Tiste delnice, ki so bile prodane po kolosalno visokih



kurzih se bodo dobivale za jako nizko ceno. Kupila jih bo seveda Wittgensteinova skupina spekulantov.

Kadar pa se zopet rešijo visoke carine, kadar bodo mali konkurentje izkrvaveli, tedaj — o tem smo lahko prepričani, — se pa zopet obnovi kartel. Cene železu bodo zrastle tako, da inozemska konkurenca ne bo mogoča in za majhen denar kupljene delnice se bodo zopet prodale po visokih kurzih. Wittgenstein in njegovi spekulanti bodo pobasali lepe milijone v svoje žepe, a nihče se ne bo upal jim reči, da so postopali kakor cestni roparji.

Tako se pri nas pri belem dnevu šopiri najgrše razbojništvo. Seveda pride čas, ko se bodo karteli tudi pri nas preživeli in ko bodo razpadali iz tistih vzrokov, kakor razpadajo v Nemčiji, a sedanji razpad našega železarskega kartela ni še s tem v nobeni zvezi.



## Sadjarstvo.

Najugodnejši čas za sajenje dreves je v jeseni, začeni z oktobrom pa do tedaj, ko začne zemlja zmrzovati. Dobro je, če se v ta namen jame že poleti ali vsaj mesec dni pred sajenjem skopajo, da se zemlja zrahlja. Drugi čas sajenja je pa spomladi, ko se zemlja že stali in ni več pričakovati prehude zime, torej druga polovica marca in mesec april, saditi se pa mora vsaj poprej, ko začne drevje poganjati. Za to sajenje je pa dobro jame že v jeseni skopati. Zvedeni sadjarji ne priporočajo preglobokih jam, pač je pa dobro, če so kolikor mogoče široke za to, da korenine, ki rasejo na širokost, najdejo dovolj zrahljane in rodovitne zemlje. Vprašati se zna, ali se sme drevescu pognojiti? Gaucher pravi, da le tisti gnoj škoduje drevescu, ki se mu ne da. Vender je sveži hlevski gnoj preoster, ako bi ga dali neposredno na korenine. Ako se drevesce z gnojnico zalije, se mora ta pomešati z vodo, ker je drugače preostra. Drevesce pred sajenjem v gnojnici namakati, je prav škodljivo. Najboljši gnoj je kompost, pepel in umetna gnojila, kdor jih ima, med njimi koščena moka (superfosfat), Tomaževa žindra in Kalijevi zmesi. Vse to pa se mora z zemljo dobro pomešati. Kako nam je tedaj ravnati, ako sadimo mlado drevo? Skoplje se naj jama kakih 40 cm globoko in kolikor mogoče široko, zgornja živa zemlja se naj meče na eno stran; spodnja bolj mrtva pa na drugo stran. Potem naj vse pusti do sajenja drevesca, da se zemlja zrahlja. Ko se misli drevesce saditi, se zmeče v jamo najpoprej živa zemlja in se pomeša s kakim gnojilom, potem pa se napolni jama z bolj mrtvo zemljo, ki se še bolj pomeša z gnojem. Potem se posadi na sredo jame kak močen kol, ki pa naj ne sega do vej drevesca, da se ob nje ne drgne, kar bi mu napravilo pozneje rano. Na to se postavi drevesce tik kola v napolnjeno jamo, in začne se ostala zemlja tako dolgo devati na korenine, dokler

niso za kakih 5 cm pokrite. Na zadnje se dobro zalije. To je važno za to, da se zemlja dobro koreninam prileže, da ne ostanejo vmes prazni prostori, kar stori, da se drevesce mnogokrat posuši. Ali je treba korenine prirezati? Da, in sicer se naj pustijo glavne korenine kak mali pedenj dolge, drobne stranske koreninice se pa naj čisto porežejo, ali se pa pustijo kakega pol cm dolge, kar je še boljše. Ali je treba veje obrezati? Po skušnji pisalca teh vrstic jih je boljše prikrajšati že koj pri sajenju in sicer že zavoljo tega, da pozneje veter drevesca preveč ne maje. Lucas pravi nasprotno, pa mu ne damo veljati, da bi bilo boljše, prvo leto veje neobrezane pustiti.

Kakor rečeno je boljše, da se jama vsaj nekaj časa pred sajenjem skopa. Za silo pa tudi velja, če se jama naredi ravno prej, ko se drevesce vsadi. V tem slučaju se pa naj poišče za korenine v bližini kje zrahljana zemlja, ali pa se jim pridene drobnega peska iz potoka ali od kod že. Rezi na koreninah naj bodo vselej na spodaj obrnjene. Na zadnje se vse dobro z vodo zalije, in se zemlja rahlo na korenine pritisne. Zemljo okoli vsajenega drevesca z nogami močno teptati, ni dobro!

S čim se navadno pri sajenju mladega drevesca greši? Poglavitni pregrešek je, ako se drevo pregloboko sadi. Če je drevo pa že veliko in je bilo pregloboko vsajeno, naj se vsaj zemlja okoli debla odkopa blizu do korenin. Drugi nedostatek je, da se sadijo slabo ukoreninjena drevesca. Nekateri iščejo divjake za cepljenje po lesovih. Drevesa iz takošnjih izrejene ne bodo navadno imele dobrih korenin. Najboljše je, da se divjaki zredijo v drevesnicah iz peček in da se že po prvem letu presadijo. Mora se jim pa korenina vsaj za tretjino prirezati. Potem poženejo lepe stranske korenine.

Nekateri menijo, da je boljše, ako se drevo v zemlji zredi. Temu pa ni tako! Tudi žival ne bode dobro uspevala, ako se jej v prvi mladosti preslabo godi! Za drevesnico se mora tedaj odbrati dobra zemlja! S svežim gnojem pa gnojite grede, na katere se tisto leto sejejo pečke, pa bi vender ne bilo dobro za to, da ne pridejo mlade koreninice v neposredno dotiko z ostrimi snovi.

## Kmetijske raznoterosti.

Razglas. Na podstavi deželnega zakona z dne 18. februarja 1885 (dež. zak. št. 13) se s tem splošno naznanja, da morajo posestniki žrebcev, kateri hočejo v prihodnji spuščalni dobi spuščati svoje žrebce za plemenitev tujih kobil, zglasiti te svoje žrebce najpozneje do 10. decembra 1901 pri političnem okrajnem oblastvu, v čegar okolišju se nahaja stajališče žrebčev. Dovoljeno je zglasilo izvršiti pisмено ali ustno; ob enem pak je naznaniti ime in imek, potem stanovišče žrebčevega posestnika, kakor tudi pleme, starost, barvo in stajališče žrebčev. Za žrebce sploh pod štirim leti in za noriške žrebce pod tremi leti se ne dajejo dopustila za spuščanje. Kje in kedaj bode izborna komisija zglasene žrebce pregledovala in zanje dajala dopustila, dá se ob svojem času na znanje. C. kr. deželna vlada za Kranjsko. V Ljubljani, dne 9. oktobra 1901.